СВОБОДА — SVOBODA

УКРАЇНСЬКИЙ ДНЕВНИК — UKRAINIAN DAILY

УРЯДОВИЙ ОРГАН ЗАПОМОГОВОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ УКРАЇНСЬКИЙ НАРОДНИЙ СОЮЗ В ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВАХ АМЕРИКИ

OFFICIAL ORGAN OF THE UKRAINIAN NATIONAL ASSOCIATION, Inc.

ТРИ ЦЕНТИ | РІК XXXI. | Число 142. | Джерзи Ситі, Н. Дж., второк, 19. червня, 1923. | VOL. XXXI. | No. 142. | Jersey City, N. J., Tuesday, June 19, 1923. | THREE CENTS

ЗЕЛІЗНИЧА РОБІТНИЧА РАДА ОСУДЖУЄ ПЕНСИЛВЕНІЙСЬКУ ЗЕЛІЗНИЦЮ ЗА ІҐНОРОВАННЄ РОБІТНИЧОЇ ЮНІЇ

ШИКАГО, 17. червня. — Зелізнича Робітнича Рада Злучених Держав видала проти Пенсилвенійської Зелізниці острий присуд, в якім осуджує поступованнє сеї зелізниці проти юнії своїх робітників.

Ся зелізниця підчас переговорів зі своїми робітниками за умови праці не захотіла говорити з тими представниками робітників, які були вибрані яко представники юнії, а при новім голосованню на кандидатів, яке переводила зелізниця, відкинула як неважні всі голоси, віддані на представників юнії. Зелізнича Рада звертає увагу, що таке поступованнє зелізниці є неоправдане, несправедливе та незгідне зі законами, які дають робітникам право складати своє представництво в такі руки, які їм подобається. Своїм поступованнєм, як каже Рада, зелізниця подоптала голос більшости та здушила голос менчости.

Наконець, Зелізнича Рада загрожує, що вона вжиє своого права кари проти зелізниці.

ВЛАСТИТЕЛІ КОПАЛЕНЬ МЯГКОГО ВУГЛЯ ПРОТИ ПРАВА СТРАЙКУ

АЛТУНА, Па., 17. червня. — Властителі копалень мягкого вугля в середній части стейту Пенсилвенії постановили на своїх нарадах предложити федеральній вуглевій комісії свою заяву про вуглеве положенне, в якій заявляються проти права робітників до страйку.

Як видно з сеї заяви, підприємства хотіли наперед обмежити право робітників страйкувати в той спосіб, що кождий робітник мавби бути особисто відповідальний за виконанє юнійного контракту. Кромі сього властителі копалень хотілиби знести так званий „чек-оф систем", після котрого підприємство при виплаті робітничої заплати обтягає кождому робітникови юнійну вкладку та передає її юнії. Вони хотілиби теж робити на будуче з юніями контракти на короткі протяги часу.

В тім дусі мають вони поставити завтра свої домагання федеральній вуглевій комісії.

З БУДІВЛЯНОГО СТРАЙКУ

НЮ ЙОРК, 17. червня. — Такзвані „Щоденні Будівляні Рапорти", які подають щоденно звідомлення про рух в будівничім промислі, пишуть нині, що мимо кількох страків в сьому промислі в Ню Йорку та околиці будівляний рух не устає, а попит на будівляні матеріяли навіть зростає.

ЦЕГОЛЬНЯНИЙ СТРАЙК

СЕЙЕРВИЛ, Ню Джерзі, 17. червня. — Цеголняне підприємство Сейер енд Фишер Ко. роздобуло від суду заборону проти юнії цегольняних робітників уставляти коло цеголень страйкові пикети.

Страйк сих цегольняних робітників триває вже шість тижнів. Страйкує коло тисячу робітників. Судова заборона має на ціли зломати страйк.

УРЯД ПРИГОТОВИВ НОТУ ДО ДЕРЖАВ В СПРАВІ ПРОГИБІЦІЇ

ВАШІНГТОН, 16. червня. — Федеральний уряд вже виготовив ноту до чужих держав в справі перевозу алькоголічних напитків по морю.

Після пропозиції американського уряду дотеперішні постанови малиби бути змінені на стільки, що місто признавати за державну територію 3-милевий прибережний пояс малобся признавати нею 12-милевий пояс. Злучені Держави малиби заключити з поодинокими державами умови в тім напрямі та признавати нове право лишень межи тими державами, які сю умову підписали.

З Франції приходять вісти, що французький уряд дуже невдоволений з такої пропозиції, бо її переведенне в житте віддал оби Канал Ля Манш, що лежить межи Францією та Англією, в руки Англії.

КУ-КЛАКС-КЛЕН ПРОТЕСТУЄ ПРОТИ НАРУШЕННЯ СВОЇХ КОНСТИТУЦІЙНИХ ПРАВ..

ТРЕНТОН, Ню Джерзі, 17. червня. — Члени Ку-Клакс-Клена зі стейту Ню Джерзі внесли до стейтового прокуратора та губернатора протест проти нарушування своїх конституційних прав до свобідного відбування зборів. Нарушували се право товпи ворогів Ку-Клакс-Клеса, нападаючи на сі збори та розбиваючи їх. Протест вичисляє напади на збори в Бавнд Бруку, в Перт Амбою та Пленфілді.

Протест замітний тим, що власне Ку-Клакс-Кленови закидають, що він ломить конституційні права, загарантовані американською конституцією.

БАНКРОТСТВО ВЕЛИКОГО БАНКУ

НЮ ЙОРК, 17. червня. — Банкова фірма Кнавта, Находа і Куна збанкротувала.

Банк був відомий через яких 17 літ, бо через нього головно йшли банкові операції, звязані з торговлею межи Злученими Державами та Німеччиною. Перерванне торговельних зносин межи сими державами через війну підорвало банк, а нафтові спекуляції довели його до повної руїни. Довги його виносять коло 12 міліонів долярів, а в Европі подорожує тепер богато Американців з подорожними чеками сього банку, яких вони не будуть могти скешувати.

ПРЕЗИДЕНТ ГАРДИНҐ ЗАЦІКАВИВСЯ СПРАВОЮ ПАЧКОВАННЯ ІМІҐРАНТІВ

Президент Гардинґ рішився віднестися до будучого засіданни конгресу зі справою пачкованния іміґрантів до Злучених Держав. Гардинґ буде домагатися від конгресу якоїсь ухвали в ціли занобіження сьому.

ПОЛІСМЕН ОБЖАЛОВАНИЙ ЗА ПОБИТТЄ.

Державна прокураторія нюйорського стейту постановила предложити великій лаві присяжних суддів справу смерти Тадея Лінча, котрий помер оногди в однім нюйорськім шпиталі від розбитого черепа. Приятель Лінча зізнав, що оден полісмен побив Лінча так тяжко палкою по голову, що від сього наступила смерть.

Рівночасно зі тею справою прокураторія предложить лаві присяжних суддів кілька других подібних случаїв знущання полісменів над арештантами.

ДВА АВТА ВПАЛИ З ДРУГОГО ПОВЕРХА.

Товпи прохожих нюйорським Бродвейом бачили коло 8. години вечером в четвер небувалий випадок. Маси народа, проходячі тоді до театрів, вчули страшний гук, а звернувши очі в напрямі гуку, побачили на другім поверсі одного дому два авта, звисаючі передними колесами над вулицею. Авта повисли над вулицею на хвилину, так що проходячі під ними люди мали ще час утечи, а потім оба впали з гуком та бренькотом на хідник. Опісля вже виявилося, що один автомобіль, потручений чищучим цементову підлогу ґаражу, що міститься на поверсі, влетів на другий, а опісля вже оба вдарили на відсувні двері, проломили їх і звалилися на вулицю. Поліція мусіла замикати вулицю та кликати спеціяльні резерви робітників, щоби усунути румовище залізя та скла та прочистити перешкоду, що відбилася на руху на кільнайцять вулиць довкруги.

СМЕРТЬ МЕКСИКАНСЬКОГО ХУДОБЯЧОГО КОРОЛЯ.

В місті Чіґваґва помер мексиканський ґенерал Людвик Тересас, 94-літний старець, котрого знали колись яко мексиканського худобячого короля. Мав він мати величезні поля, але підчас війни проти мексиканського ватажка Вілі втратив коло 7 міліонів акрів землі вартости 50 міліонів долярів, і мусів ратувати своє житте втечею до Злучених Держав. По семилітнім засланню вернув домів і тут помер на останках свого майна.

5 ЛІТ ТЮРМИ ЗА КРАДІЖ 12 ЦЕНТІВ.

Стейтовий судця в Дітройті засудив оногди на вязницю від 5 до 15 літ одного 29-літного Чарлса Бравна за те, що він з оружем в руці зрабував від одного чоловіка 12 американських центів та 300 німецьких марок. 300 німецьких марок варта були тоді яких одну тисячну американського цента.

Суд приняв під увагу обтяжаючі обставини рабунку. Бравн запізнався з 32-літним Гінриком на зелізничім двірці. В кілька минут після сього він його обрабував.

МЕКСИКО СПОДІЄТЬСЯ ВИЗНАННЯ.

МЕКСИКО, 15. червня. — Хоча переговори межи спеціяльними урядовими комісіями щодо умов визнання теперішного мексиканського уряду урядом Злучених Держав стянули на мертвій точці, мимо сього мексканський уряд не покидає такі надії, що йому вдасться добути визнання.

БОЛЬШЕВИЦЬКИЙ СТРАХ ПЕРЕД ІНТЕРВЕНЦІЄЮ.

Агенція „Вестник" сповіщає, що Бухарін виступив з промовою на зїзді транспортових робітників в Москві на тему про військові підготовання Румунії і Польщі.

Ми, казав він, і раньше мали інформації про нові затії европейських капіталістів, які підготовлюють чергову інтервенцію, але не надавали їй серіозного значіння; проте остання мобілізація кількох річників в Польщі і пересуненне значних військових частин з Румунії до Бесарабії, наглядно вказують на більш тривожні симптоми, які збільшились у звязку з візитою Фоша у Варшаві. Рахуючись з цими новими обставинами, ми зі свого боку зробили ряд конечних заходів для збільшення „боєздатности нашої „червоної армії" одночасно збільшивши також продукції нашої військової промисловости й поширивши роботи по відновленню транспорту. Маючи на увазі що нову інтервенцію, ми повинні до неї підготовитись, щоб використати її в інтересах остаточного нашого увільнення.

З цього не треба робити висновків, що перед нами стоять воєнні проби в близший час. Фінансове й економічне становище Польщі і Румунії остільки сумне, що військовий виступ з їх боку був би найбільшою авантурою. Цей момент почасти приймається до уваги найбільш досвідченими кругами Румунії і Польщі.

ВИСТАВА СТАРОДРУКІВ В НАЦІОНАЛЬНОМУ МУЗЕЮ У ЛЬВОВІ.

Щоби підготовити основу до належного обходу 350-ліття першої друкованої української книжки у Львові — Апостола 1573-4 рр., Управа Музею уладила відповідну виставу первоудруків західно-европейських, та стародруків чеських і польських, яко вступ до властивої вистави східно-славянского стародруку в осени 1923 р. Щоби дати змогу відвідуючим познайомитися близше із змістом і значінням виставленого Управа Музею опроваджує кождочасну, більшу групу гостий по збіркам з належним поясненням. Крім сего по понеділкам і четвергам о год. 14.30 Директор Музею подає у формі одноцільного оповідання жерельно-наукову ілюстрацію поодиноких явищ і питань з области історії друкарства і його культурного значіння. Дотепер була мова про початок друкарства, звязок первоудруків з рукописями, розвиток друкарства на ріжних місцях завдяки мандрівним друкарям Німцям, зміст і напрямок писменства до половини XV. в. та в первоудруках зах.-европейських до половини XVI. в., та на території східного Славянства за XVI. і XVII. вв. В найблизшій будучині будуть виставлені і обяснені південно-славянські стародруки до появи первоудруку московського Апостола 1563 р. дальше буде мова про вплив появи друку на східно-славянське писменство, про первоудруки Заблудова Львова і Острога 1568—1581, просвітські стародруки, лубки і повісти галицькі й українські друкарні у Стратині, Дерманю, Почаіві, Києві 1604 — 1618, Угерці і Унів — друкарні Шептицьких; нові суспільні думки через друкарство у писменстві, драмі, театрі і мистецтві з осібною виставою дереворитів.

РЕВІЗІЇ У ЛЬВОВІ.

Дня 23. мая с. р. коло год. 2-го в полудне зявилось до мешкання В. Мудрого двох комісарів поліції з одним агентом і поліціянтом і перевели основну ревізію, не поминувши стрихy і пивниці, яким Мудрий навіть не користується.

За чим шукали, не відомого. Забрали між іншим передвоєнні виклади про староруську повість проф. д-ра Студинського а також його історичну граматику, викладану ще в 1913 р. та приватні записки і жерельні виписки до праці про Св. Зизанія.

ГРАД В КОЛОМИЇ.

Недавно впав в Коломиї град, який з одних, тільки військових будинках вибив 1000 шиб.

В БОЛГАРІЇ ВИБУХЛА СЕЛЯНСЬКА РЕВОЛЮЦІЯ ПРОТИ НОВОГО ПРАВИТЕЛЬСТВА ЗАНКОВА

ВІДЕНЬ, 17. червня. — Сюди повідомляють із Софії, столиці Болгарії, що по убиттю поваленого болгарського прем'єра Александра Стамбулійського селяни в цілій Болгарії піднесли бунт проти нового правительства Занкова.

Селяни захоплюють у свої руки управи громад, усуваючи державних наставників.

Кромі того селяни бойкотують міста, в яких вже дається відчувати голод.

Селянський революційний рух шириться і якщо нова влада не вспіє довести до помирення із селянством, так селянство готове повалити її і привернути наново селянську владу.

ОПІР НІМЕЦЬКИХ РОБІТНИКІВ В РУРЩИНІ СЛАБНЕ

ЕССЕН, Німеччина, 17. червня. — Опір німецьких робітників проти французької окупації Рурщини слабне з кождим днем. Німецькі робітники заповідають, що вони покинуть єдиний національний фронт з уваги, що не одержують достаточної помочі з Німеччини.

До того, вони дорікають, що весь тягар „безчинного опору" складено на них, а міжтим рурські капіталісти далі роблять добрі бизнеси.

ПУАНКАРЕ ЗНОВ ВОЙОВНИЧИЙ СУПРОТИ НІМЕЧЧИНИ

ПАРИЖ, 17. червня. — Французький прем'єр знову виступив у войовничий спосіб проти Німеччини.

Він заявив, що Французьке правительство не згодиться на жадні міжнародні конференції у справі сплати Німеччиною „воєнних відшкодовань" аліянтам.

Він заявив, що теж не дбає, яке становище у відношенню до Німеччини займуть другі аліянти. Франція, казав він, в ніякому разі не покине свого рішучого становища супроти Німеччини, поки не стягне „воєнного відшкодовання", яке їй належиться на основі постанови версайського „мирового" договору.

ФРАНЦУСЬКА БІРЖА НЕ ПІДПИРАЄ ФРАНЦУСЬКОГО ПРАВИТЕЛЬСТВА

ПАРИЖ, 17. червня. — Париська грошева біржа противиться новим позичкам для французького уряду, з уваги, що нові зобовязання Франції можуть некорисно вплинути на загальну европейську ситуацію.

Вона також противиться, аби французьке правительство брало участь в німецькому промислі, з уваги, що се може на будуче унеможливити Німеччині сплачувати Франції „воєнні відшкодовання".

ПРОГІБІЦІЯ В ОЛСТЕРІ

БЕЛФАСТ, столиця Олстеру (північної Ірляндії), 17. червня. — Сьогодня в Олстері була перша прогібіційна неділя.

Продаж ольоголічних напитків була заборонена в цілому Олстері.

Се найбільше неподобалось олстерським Айришам, котрі переходили олстерську границю і пили вже в ірляндській державі.

НІМЕЦЬКІ ПІДПРИЄМЦІ ВИПРОДУЮТЬ СВОЇ ШЕРИ ЗАГРАНИЦЕЮ

БЕРЛІН, 17. червня. — Німецькі промисловці випродують уділи великих підприємств заграничним капіталістам.

Се роблять вони задля охорони промислу перед забором німецьким правительством для сплати „воєнних відшкодовань" аліянтам.

АҐІТАЦІЯ ЗА ЗАГАЛЬНИМ СТРАЙКОМ В НІМЕЧЧИНІ

БЕРЛІН, 17. квітня. — Німецькі ліві соціялісти ведуть аґітацію за проголошенням загального страйку в Німеччині.

Почином до сеї аґітації служить їм теперішня економічна криза в Німеччині.

НІМЕЦЬКА ПРЕСА В РУКАХ КАПІТАЛІСТІВ

БЕРЛІН, 17. червня.—Редактор тутешнього дневника „Фосіше Цайтунґ" закидає, що німецька преса є в руках великих капіталістів. Він каже, що вони є власниками 90% німецької преси.

ЗЕМЛЕТРУС В ПЕРСІЇ

ВІДЕНЬ, 17. червня. — З Тегерану, столиці Персії, повідомляють, що минулого тижня було в Персії велике землетрясенне, наслідком якого згинуло 2000 осіб. Землетрус зруйнував 8 сіл.

ІТАЛІЙСЬКЕ ПРАВИТЕЛЬСТВО ВИБИРАЄ ІМІҐРАНТІВ ДО АМЕРИКИ

РИМ, 17. червня. — Італійське правительство запорядило вибір 42,000 робітників, які після американської постанови про 3% скількість можуть виїхати до Америки в фіскальному році, що зачинається 7. липня с. р.

Італійські урядовці мають вибрати тільки найліпших робітників.

АМЕРИКА ВИРАТУВАЛА МІЛІОНИ ДІТИЙ В РОСІЇ ВІД ГОЛОДУ

МОСКВА, 17. червня. — Нині тут відбулась вечера, яку уладили большевицькі комісари.

На сій вечері комісари у своїх промовах дякували Злученим Державам Америки за поміч у кормленню голодуючих, а зокрема голодних дітий. Вони заявили, що Америка виратувала міліони дітий в Росії від смерти.

При сій нагоді висловили вони надію, що скоро прийде хвиля красших відносин між Америкою і Росією.

"SVOBODA" (LIBERTY)
FOUNDED 1893.
Ukrainian newspaper published daily except Sundays and holidays, at 83 Grand Street, Jersey City, N. J.
Owned by the Ukrainian National Association, Inc.

Edited by Editorial Committee.

Entered as Second Class Mail Matter at the Post Office of Jersey City, N. J. on March 30, 1911, under the Act of March 8, 1879.
Acceptance for mailing at special rate of postage provided for in Section 1103 of the Act of October 3, 1917, authorized July 31, 1918.

SUBSCRIPTION RATES:		ПЕРЕДПЛАТА.	
Three cents the copy.		Поодинокe число три центи.	
One year	$ 7.00	На рік	$ 7.00
Six months	$ 3.75	На пів року	$ 3.75
Three months	$ 2.00	На три місяці	$ 2.00
Foreign and Jersey City Rates.		В Джерзи Сити і заграницею.	
One year	$10.00	На рік	$10.00
Six months	$ 5.00	На пів року	$ 5.00
Three months	$ 2.75	На три місяці	$ 2.75

За кожду зміну адреси платиться 10 центів.
Телефон „Свободи": 498 Montgomery. Тел. У. Н. Союза: 1888 Montgomery.
За оголошення редакція не відповідає.
З Канади належить висилати гроші лише на т. зв. Foreign Money Order.
Адреса: "SVOBODA", 83 GRAND STREET, JERSEY CITY, N. J.

З ОБЄДНАННЯ.

ДАР РІДНІЙ ШКОЛІ.

1) Обєднаннє Українських Организацій одержало з Ню Йорку коротке писмо і чек на $385.42. Писмо звучить:

„В залученню пересилаємо виказ жертв на „писанку" Рідній Школі, а також чек на суму $385.42. Рівночасно пересилаємо чек на суму $29.00 народнього податку. Желаючи повного успіху в дальшій збірці, з дружним поздоровленнем, — За Лігу Горожан Українського Роду: С. Дембицький, голова; Ф. Матлай, касієр; М. Сокальчук, секр.

Лиш кілька слів ,але княжий дар для Рідної Школи. Славній Управі Ліги, всім колекторам і жертводавцям за їх щиру працю складаємо отсеї дорогою щиру і сердечну подяку в імени Рідної Школи.

Хай це буде приміром тим громадам, в яких ще і досі панує „зневіра". Хай вони знають, що „зневіра" і лінивство подібні до себе.

2) На заклик Обєднання до збірки „Дня Квітів" Рідній Школі приходять перш іжертви. Приходять вони від тих, які не живуть в роскошах, але від нещасних, бо вони найбільше відчувають біль наших дітий в ляцьких школах-тюрмах. Ось один лист:

В залученню посилаю $2.00, один на Рідну Школу, другий на університет у Львові. А то я можу післати нині $2.00, а завтра дуже можливо, що не міг би і одного „пені". Таких, я думаю, богато в Америці. Це може смішно, коли я нині заробляю пересічно 8 до 10 дол. денно, але самому бути в шпиталі і жінку віддати американським хирурґам порізати, а діти віддати на американський борд, то вже не смішно. І таких Американців в Америці богато. — И. Демчина, Бедфорд, Па.

Старий край у визвольній боротьбі дав нам тисячі нових героїв-борців, які на полі бою клали свої голови. Але не меньшим геройством ю згаданий вчинок. Серед родинного нещастя він не забуває на свій нарід і дає послідний гріш. Хай це буде приміром, тим, які живуть в достатках і нераз цураються свого народу.

Хай „День Квітів" Рідній Школі принесе нам такі фонди, щоб ми поставили сотки нових шкіл. БО ЛИШ ТАМ ВИХОВАЄМО СОБІ НОВИХ БОРЦІВ, МОЛОДИЙ ЗАПАС НАШІЙ БОЄВИЙ АРМІЇ.

Послідний день збірки 24. червня. В той день перевести збірку всюди і навіть від чужих, а в першій мірі у церквах, на зборах і на забавах. В той день всі українські свідомі громади мають бути при праці, бо це збірка велика і важна. Від неї залежить доля наших шкіл і МИ МУСИМО ДАТИ ДОКАЗ НАШОЇ НАРОДНЬОЇ СВІДОМОСТИ, ЗРІЛОСТИ І КАРНОСТИ.

Обєднаннє Українських Организацій.

OBYEDNANNYE, Room 608, 136 So. 4th St., PHILADELPHIA, PA.

УКРАЇНСЬКА СПРАВА НА ДВОХ МІЖНАРОДНІХ КОНҐРЕСАХ

В останніх часах українська справа була порушена на двох важних міжнародніх конґресах, а саме: на Міжнароднім Соціялістичнім Конґресі в Гамбурзі і Міжнароднім жіночім Конґресі Суфражисток у Римі.

МІЖНАРОДНІЙ СОЦІЯЛІСТИЧНИЙ КОНҐРЕС відбувався в Гамбурзі від 21. до 28. травня. Сей конґрес має для робітничого руху велике значіння, бо на нім відбулося обєднання в одну организацію всіх небольшевицьких соціялістичних организацій світа, які дотепер ділилися на ріжні ґрупи. На сім конґресі брали участь від української соціял-демократичної партії: Осип Безпалко, Іполіт Бочковський, Ісаак Мазепа, Борис Матюшенко, Марія Матюшенко, і др. Володимир Старосольський. Українська делеґація була допущена до участи в конґресі на рівні з делеґаціями инших народів з рішаючим голосом. Вона предложила конґресови меморіял, в якім домагається піддержання українського народу в його боротьбі за державну самостійність. Меморіял заявляє, що без визволення українського народу зпід московського і польського ярма не може бути забезпечений спокій і демократичний розвиток Европи. В комісії для поборювання іперіялізму промовляв від української делеґації др. В. Старосольський і підніс у своїй промові протест проти большевицької, польської і румунської окупації українських земель. Крім того поза офіціяльними нарадами члени делеґації мали нагоду інформувати чужі делеґації про українське питання та заінтересувати їх сею справою. Замітне було, що МОСКОВСЬКА МЕНЬШЕВИЦЬКА І ПОЛЬСЬКА СОЦ.-ДЕМ. ДЕЛЕҐАЦІЇ НА ВИПЕРЕДКИ СТАРАЛИСЯ ШКОДИТИ УКРАЇНСЬКІЙ ДЕЛЕҐАЦІЇ. Під сим оглядом між московською і польською делеґанцією видно було повну згоду і дружну кооперацію.

Майже в тім самім часі, від 12. до 18. травня, відбувався в Римі МІЖНАРОДНІЙ КОНҐРЕС СУФРАЖИСТОК, тобто жіночих организацій, які борються за виборче право для жінок. На сей конґрес прибула від українських жінок також ОКРЕМА ДЕЛЕҐАЦІЯ, яка складалася з пань: Софії Русової (голова), Юлії Зеленевської, М. Липовецької і Ніни Онацької. Делеґація роздала між членів конґресу друкований на французькій і анґлійській мовах меморіял „До жінок цивілізованого світа", в якім зображена боротьба українського народу за державну самостійність і положення його під ворожою окупацією большевиків, Поляків і Румунів. Крім того голова делеґації п. Софія Русова з Київа виголосила на засіданню конґресу промову про українське питання. Ся промова, в якій бесідниця представила м. и. яскраво наслідки голодової катастрофи на Україні спричиненої большевицьким наїздом, та насильства польської окупації в Східній Галичині і на ин. західно-українських землях, викликала загальне зацікавлення на конґресі. До української делеґації звернувся після сеї промови цілий ряд чужих делегаток, які інформувалися докладно про відносини на Україні та обіцювали организувати матеріяльну і культурну допомогу. При голосованню над новими членами конґрес ухвалив ПРИПУСТИТИ М. И. УКРАЇНСЬКІ ЖІНОЧІ ОРГАНІЗАЦІЇ ДО УЧАСТИ В МІЖНАРОДНІМ ЖІНОЧІМ СОЮЗІ. Заходи польської делеґації, яка старалася перешкодити сій ухвалі, остали без успіху. Загалом українській делеґації вдалося спопуляризувати українську справу серед великого числа делеґаток з ріжних країв так, що під сим оглядом праця нашої делеґації принесла надсподівано великі успіхи.

НАШІ ПЕРСПЕКТИВИ

(Докінченне)

IV.

Труднощі у віднові нашої державности лежать радше в наших внутрішних відносинах, ніж у зовнішних. Ми їх самі собі робимо, перш усього тому, що у нас нема ясного одноцільного пляну, а політичні претенденти самі не знають, чого хотять і з дійсністю живуть на лихій стопі. Звідси то оперованнє антиками реклями закостенілих шабльонів і форсованне односторонних катеґоричностей: „орґанізація мас", „обєднаннє усеї трудової (а єсть і нетрудова?) демократії", „творенне всеукраїнського фронту". Але в той сам час можна почути або читати і таке, що війна і чужа окупація причинилися до скріплення національної свідомости в такій мірі, що в нормальних часах требаб було до сього що найменьше 50 літ. Тутже і суперечности і бажаннє —скажім отверто — задержати народні маси в оренді для дальшої партійної експльоатації на неозначений час. Як вже від кого треба починати, то хиба від себе самих і перейти силоамську купіль. Народні маси своїм природним хистом безпосередно відчувають і розуміють прегарно нашу насущність; булаб се зайва річ аж учити їх того, чого нам потреба. За цілих 4 роки української „революції" були ми живими свідками того, чи сі маси хотіли та хочуть бути доменою сезонових ілюзій інтернаціональних „непогрішимих" апостолів, що проповідують воду, а пють вино, ми бачили, як рівночасно на цілій своїй території поставилися маси до чужих наїзників. Навпаки: жива, реальна політика — не мета, а средство — засіб, що веде до нашої мети, до власної держави; тож организувати засоби лишень для засобів, значить марнувати час і сили.

А наша позиція не є того рода, щоб безконечно брати час за свого союзника, не сміємо обмежуватися лишень таксованнем кождочасної ситуації, а мусимо глядіти на політичні перспективи — так сказати — з космічного становища. А то не будем ніколи творити нових дійсностей, або їх випереджувати, а будемо тільки скреготати зубами на чужі акції на власній землі. Рамки сього начерку не позволяють нам арґументувати мотивів історичних амбіцій та аґресивности обох наших сусідів. Всесвітна війна з активною участю нашої нації в ній і у відновленню своєї держави пригадали Европі наші незадавнені претенсії і заставили також російську суспільність погодитися з фактом істнування не лишень української нації, але й державности. Для Росії виринула велика небезпека. Як від 90 літ аж до самої війни оперувала вона екстермінаційним кличом про неістнованнє нашого народу, так тепер вимовляється економічно-життєвими зглядами, що, мовляв, без України і Чорного Моря вона немислима. В сім замаскованім імперіялізмі піддержує Москву з одного боку европейська меркантильна ідеальоґія, що бажалаби мати як найменше політично-цлових кордонів, з другого боку політичні письменники (Кайзерлінґ, Куденгове) суґерують Москві велику роль будуччини, а саме, що над Европою запанує побіч анґльосаксонської раси ще й російська. Давна леґенда Марксів та Енґельсів про історичні і неісторичні народи находить новихісповідників, і така фантасмаґорія піхне російську суспільність від довоєнного офіціяльного до воюючого фанатично-містичного націоналізму Достоєвського. А в парі з цим піде ще і внутрішне оправданне такої експанзії економічної натури: московський мужик, в своїй ненаситности, буде все стреміти на південь і на схід — без огляду на се, чи в Кремлі буде сидіти червоний, чи навіть демократичний цар. Се вже тепер піддержується урядом, очевидно, в „інтересі трудових мас". Москва ніколи добровільно не зречеться загарбаної парцелі. Впрочім навіть тепер афішується всюди лише Росія і як таку трактують їїниші держави, які вважають українське питаннє домашньою справою Росії та Польщі — тим більше, що наша власна суспільність не робить ніякого ладу ані з амбітними кретинами, ані з політичними скоморохами, що своїми орієнтаціями затроюють наше повітре.

Українську проблєму мусить рішити українська нація усіма силами: ми ніколи і перед ніякою грозою не позволимо на те, щоби нам хтось відмовляв права робити і переводити в діло політику повної незалежности української держави.

V.

Не хто инший, тільки Наполеон сказав на свойому заточенню: „Я був змушений держати Европу оружжем. Та сей, що після мене пойде, переконається, що дух буде все побідником меча". А Брідріх Вільгельм III, по битві під Єною так висловився: „Держава мусить свою фізичну втрату заступити духовою силою". І ми сего духа мусимо видобути з себе, коли наш нарід віднайде те, що так довго губив се є себе самого. Для нашого народу доперва тепер надійшла послідна пора рішитися на великанський подвиг і освободитися від балясту упертих пересудів і дешевих софістерій, о які ми на нашій життєвій дорозі все шпоталися, аж поки не упали. Мусимо піти пробоєм проти нахабних косметиків людської природи і зробити неможливим терор тих елементів, яким ненаручна ніяка тверда влада і які кидають свої сірники в легко запальні низькі пристрасти.

Близька схожість теперішнього положення з наслідками татарського лихоліття ставить нашу державну амбіцію і національне завзяттє на тверду пробу. І тут являються дві можливости: або обмежити визвольну акцію на діяльність в краю, а тим самим виключно на власні сили, щобити її зависимою від розвитку подій на сході Европи і вести політику виждання та пасивности, — або розвинути рівнобіжну інтензивну акцію поза краєм, оперту на такі чинники, які булиб заінтересовані в нашій державі не з одного боку, і які заґарантувалиб повний успіх такої акції. Маючи на увазі власне життєву та ідейну зрілість нашого народу, його здоровий світогляд, думаю, що визволення мусить бути улекшене орґанізованнем помочи з гори, зовні: народні маси можна одушевити і переконати лишень видними успіхами, їм все буде імпонувати сильний авторітет згл., індівідуальність, що своєю особою уявляє такий авторітет. І тому випаде проковтнути гіркий закид ереси в політичній традиції, коли приходиться вимагати другого акту саможертви постановленнем ясного питання історичної форми влади в українській державі, — влада не з божої ласки, а з волі нації, як вираз її суверенности. Як що наш нарід має амбіцію не вдоволятися вічно комірством в офіцинах на своїй питомій землі і думає роздавити черва скептицизму по так численних розчарованнях, так йому лишається олен вихід — гляданне за новим Руриком. Не одна „утопія" сталась у нас вже фактом. Хто як хто, а наш нарід не сміє забувати своєї минувшини, як що хоче мати вільну будуччину. Доля нашої нації має вже таке до себе, що мусимо з самого початку починати, а саме там, де ми перестали, коли то з молота перейшли ми на ковало. Буде влада, буде й держава.

Державне діло єсть в нашім випадку звичайний інтерес; де випадає не одним поступитися, щоб прийти до угоди. При зростаючій тенденції входження поодиноких держав в економічно-торговельні союзи остануться політично і економічно незавсимими державами такі національні території, що собою уявляють економічну цілість і независимість а —о головне — доступ до моря; а Україна має одно і друге.

Тож не тяжко прийшлобся заінтересувати нашим питанием таку державу, яка вже на основі свойого географічного положення нам не грізна. Міжнародна констеляція і становище сеї держави супроти сходу Европи позволяє допустити сю можливість, що в оставленню нашої державности на добру стопу бачилаб вона спільність взаїмних інтересів — без ніяких імперіялістичних затій або претенсій.

Тягар одвічальности за долю усеї нашої нації лежить тепер виключно на Національній Раді з 1918 року, сій одинокій під сю пору скристалізованій представниці волі народа. Супроти невмолимих обставин мусить вона взяти ініціятиву в свої руки і не здержуватися перед ніякими середниками ані жертвами, щоб найти одобреннє і безсумнівну підпору цілого народу. В життю кождого народа бувають такі моменти, які уперто стукають нагодами до його дверий, але довго під ними не задержуються.

Для закордонної акції у згаданім напрямі повинна бути утворена окрема постійна делеґація Національної Ради з людей з кождого боку бездоганних, обдарених повним довірєм і наділених повновластями Національної Ради. Вибір мусівби бути переведений по принціпу індівідуальности, а не партійної приналежности; вони мусілиб мати вільну руку в кождому напрямі, очевидно в контакті з Національною Радою. Тоді і маніфести будуть маніфестами і ухвали не остануться тільки ухвалами. Інформативної пропаґанди вже не потрібно, бо про нас і наші стремління знає кождий нарід, — се вже впрочім пережитки.

Перед нашим поколінием розкриваються широкі перспективи достойного і вдячного завдання сповнити те, на що ждали цілі два століття і взяти на себе труд кількох поколінь. Не зволікаймо з відданнем поличника, прискорім конець абсорбуючих провізорій і памятаймо все про те, що судьба наша залежала і залежить тільки від насса мих, від нашого самовідречення. Як що ми дійсно ще народ і маємо ще якусь честь національну, так не сміємо допустити до того, щоб вже нове поколіннє було примушене самого себе соромитися і в своїй роспуці просити історичної долі прощення за се, що прийшло на світ Українцями.

Відень, 25. мая, 1923.

А. Микитяк.

ЗВІТ І ПОДЯКА

Комітет несення помочі Рідній Школі в Рогатинщині складає щиру подяку усім, що занялися збіркою і жертвували на згадану ціль. Жертви прийшли як слідує:

Із балю в Стейпелтон $95.55.

Дальше двох з Комітету занялися збіркою по домах, а іменно: Дмитро Сопко і Іван Іваницький і зібрали на Рідну Школу як слідує:

Гнат Гримнач із села Пилипівки, повіт Бережани офірував на рогатинську українську гімназію $10.00. Василь Стичак, Іван Іваницький, Дмитро Сопко, Никола Ворона і Федь Соколовський по $2.00; Юрко Левків 1.50; Василь Нетреба, Марцін Борденько (Поляк), Никола Ясиницин, Василь Гиба, Максим Рипітник, Ілько Гнида, Пилип Рій, Андрей Федорик, Михаиль Яросевич (Поляк), Іван Гиба, Василь Федірка, Василь Карпів, Михайло Гарасимович, Іван Гланецький, Михаиль Бинов, Доська Паньківська, Марія Бринь і Михаиль Дзярецький по 1.00; Михаиль Макар 75 цнт.; Каська Чалій, Василь Незнаний, Павло Тицький, Василь Наконечний, Михаиль Заставний, Стефан Зера, Дмитро Окрепкий і Василь Окрепкий по 50 цнт.; Никола Маськовіта, Михаиль Пізьо, Онуфрей Застроцький, Кароль Наконечний, Ст. Могила і Гринько Ріпитник по 25 цнт. Разом $45.75. З балю $95.55. Разом весь дохід $141.30.

Еще раз сердечне усім спасибі.

Комітет.

ДЕНЬ КВІТІВ РІДНІЙ ШКОЛІ ПРИЗНАЧЕНИЙ НА 17-ого І 24-ого ЧЕРВНЯ С. Р. ВЕСЬ ДОХІД ІЗ ЗАБАВ І ПРЕДСТАВЛЕНЬ ПРИЗНАЧЕНИЙ В ТІ ДНІ НА РІДНУ ШКОЛУ.

Обєднаннє українських Организацій.

ІНВАЛІДИ АРМІЇ У. Н. Р. В ЧУЖІЙ І ВОРОЖІЙ ПОЛЬЩІ

Всеукраїнська Спілка Військових Інвалідів була заснована в 1917 р. в Києві, але в скорому часі наслідком воєнних подій вона перенесла свою діяльність закордон.

В сучасний момент до складу цієї Орґанізації входять Спілки Військових Інвалідів в м. Тарнові та в таборах Каліш і Щепіорно в Польщі, в таборі Фоґараш в Румунії, і в Софії, в Болгарії. Зверхною управою Спілки є Центральне Правлінне з місцем осідку в Тарнові.

Число членів Спілки виносить 3,027 осіб, з яких 1.147 осіб живе в перечислених місцевостях і таборах інтернування, а решта перебуває поза таборами, на ріжних роботах в Польщі, Румунії, Блогарії, Чехословаччині, Австрії та в інших державах Европи.

Жертви визвольної боротьби українського народу з большевиками, що перебувають в таборах інтернованих, в числі 1.147 осіб, якими головним чином і опікується Центральне Правлінне, поділяються на такі катеґорії:

1. Тяжко ушкоджених, потребуючих сторонньої помочі, а саме: 5 сліпих, 5 епілептиків і 51 безруких і безногих.

2. Втративших працездатність на 100% 89 осіб; втративших працездатність від 75 до 100% 122 осіб; втративших працездатність від 50 до 75% 167 осіб; втративших працездатність від 30 до 50% 219 осіб; втративших працездатність від 15 до 30% 264 осіб; хорих на сухоти 225 осіб. Разом 1,147 осіб.

Крім цього Центральне Правлінне опікується також вдовами в числі 11 осіб і сиротами по поляглих вояках в числі 42 дітий.

Центральне Правлінне опікувалося своїми членами в такий спосіб:

1. Заходами Центр. Правління, а коштами Міністерства Праці й Сусп. Опіки Р. П. П. опротезовано 51 осіб.

2. Приміщено в шпиталях в Кракові й Варшаві 30 осіб.

3. Улаштовано в таб. Щепіорно й Каліші притулки для найтяжчих інвалідів поід назвою „Хата Інваліда".

4. Виклопотано в Міністерстві Здоровля Р. П. П. влаштованнє окремого павільону для хорих на сухоти в числі 225 осіб.

5. Відкрито й удержується майстерні для праці й зарібковання інвалідів-фаховців і для фахового вишколення інвалідів-учеників, а саме: а) Меблево-кошикарську в м. Каліші на 20 осіб; б) шевську в таб. Каліш на 10 осіб; в) кравецьку на 10 осіб; г) столярську на 10 осіб; д) різбарську (різба кости й дерева) на 10 осіб; е) шевську в таб. Щепіорно на 5 осіб; ж) кравецьку на 5 осіб.

6. Засновано кооперативи: Головний інвалідський споживний кооператив в таб. Щепіорно й 2 філії цього кооперативу при Спілках Військ. Інвалідів в Каліші й Щепіорно.

Інвалідам, що перебувають поза таборами, помагалось видачою одноразових грошевих допомог; вишуканнєм праці, придбаннє потрібних документів, оплатою зелізниці та харчовання на час подорожі й таке інше.

Центральне Правлінне Спілки віднеслось двократно до Міжнародного Комітету Червоного Хреста в Женеві в 1922 й цьому році з представленнєм жахливого становища інвалідів в таборах і просило прийти Спілці з видатною допомогою щодо улаштовання в Польщі колонії українських інвалідів, ранених, хорих, вдів та сиріт з домом інвалідів, майстернями, кількома моргами землі під город та із захистом для сиріт, а також відкриттем особливої санаторії для сухітників у гірському лісистому місці. Але ці заходи ще не дали й по сьогодня позитивних вислідів.

Грошеві засоби, якими оперував кермуючий орган Спілки — Центральне Правлінне, і провадив усю широку, тут тільки вчастині представлену роботу, черпав з пожертв українського громадянства. Ці пожертви на протязі двох-літньої діяльности Центрального Правління дали суму 12,596.134 м. п.

З повищого видно, що діяльність і розвиток Спілки провадились досі виключно на пожертви і що дальші заходи по заопікованню та забезпеченню інвалідами залежні цілковито від жертволюбивого та патріотичного українського громадянства.

ДУМКИ

У своїй кореспонденції з краю д. Б. заявилює категорично, що тільки у Галичан є дійсний державний змисл. У доказ свого заложення подає цілу низку „фактів" та імен. Пишучому це, Галичаникові, прийшло на думку, що для „галицької орієнтації" булоби добре зробити усіх визначних людий Великої України — Галичанами. Оттак н. пр. чомуб не зробити Лисенка, Шевченка, Хмельницького, Мазепу, Нечуя-Левицького і загалом усіх вартних людий Галичанами? Кождий з нас знає, що біля Галича є Лиса Гора — це і доказ, що Лисенко наш! У Галичині є повно шевців — проте ясно, що Шевченко також походить із галицького ґрунту. В Галичині родиться чимало хмелю, проте ясно, що Хмельницький також „галицький брат". Герб Галичини лев, а Левицькими аж кишить поміж галицькими Українцями. Проте і Нечуй-Левицький наш! А хтож із нас не чув, як у нас люди прозивають себе: Ех ти мазепо! Чиж не бачимо, що і рід Мазепів мусить походити із „західно укр. републики"?

Нехай проте не остане ніякого сумніву в нікого, що щотільки колинебудь зробилося доброго на Україні, то все майстрами цеї доброї роботи були Галичани.

Шкода тільки, що ті „великі державники" не уміли ніколи самих себе визволити!

• • •

У віденськім „Укр. Прапорі" пишеться, що Галичина, Волинь, Поліссє та Підляша — це одна держава, радянська Україна друга, Кубанщина третя.

Видно, ще треба пригадувати, що Україн нема чотири, а тільки одна та що нам треба вірити в одну і боротися за одну соборну Україну.

• • •

„Укр. Прапор" не вірить у народні маси; він вірить, що тільки „верхові люди" в народі є уповажнені до ведення усіх народних справ.

Справді при читанню сього стає ясно, чому наші „народні верхи" не змогли закріпити української держави: Ми мали дах, а не мали ні стін, ні підвалин.

Поти Україна не стане державою, поки за нею не стануть валом українські маси.

• • •

Дехто з „Укр. Прапора" радить орієнтуватися на Харків, на Раковського та Петровського.

Отже крикнім: „Хай живе наш „вуйко зі Сходу", що вимордував міліони українського люду!"

• • •

Пишуть, що Петлюру засудили на вічну тюрму. Його зловили у бою — на чолі укр. повстанців.

Він покутує за свої похибки, які чинив не з підлоти, а з невирозуміння справи.

На всякий рахунок йому треба признати велику видержливість в боротьбі.

ГРОМАДЯНИ:—

Дня 17-го і 24-ого червня с. р. збірка на Рідну Школу! Готуйтесь!

Обєднаннє Укр. Организацій.

Д-р Михайло Лозинський.

УКРАЇНСЬКА ДЕРЖАВНІСТЬ ЗА ГЕТЬМАНА СКОРОПАДСЬКОГО

(Продовження)

(2)

I.

Гетьманський переворот.

Гетьманський переворот був наслідком конфлікту між Українською Центральною Радою і Німеччиною й Австро-Угорщиною з одного боку і конфлікту між Українською Центральною Радою і внутрішнім ворогом Української Народньої Републики з другого.

Політика Німеччини в світовій війні не мала означеної лінії в українській справі. Для ослаблення Росії все було добре, отже й підпирання української акції проти Росії. Але тільки невелика й невпливова ґрупа політичних письменників ставилася поважно до пляну утворення української держави, вважаючи се радикальним способом, щоб раз на все позбутися російської небезпеки.

Одначе навіть на випадок, як би Німеччина осягнула була в світовій війні таку побіду, яку осягнули держави антанти, побіду, яка була би дала їй змогу творити нову карту Европи, — нема певности, що Німеччина була би вибрала: чи утворенем української держави ослабити Росію, але рівночасно зробити її своїм вічним ворогом, чи вигідним для Росії миром зробити її союзником Німеччини.

Далі треба мати на увазі небезпеку, яку представляла для проблеми утворення української держави на випадок побіди Німеччини проблема утворення польської держави. Справа утворення польської держави звертала на себе поважну увагу Німеччини, а при тім на сю справу клала великий натиск Австро-Угорщина. Небезпека полягала в тім, що сумежні з польською етноґрафічною територією українські землі моглиб увійти в склад новоутвореної польської держави. Таким чином світова війна принесла би тільки новий переділ українських земель: між Польщу й Росію. Сю думку з великою енергією пропагували в центральних державах Поляки; вони мали за собою австро-угорську політику; в кінці також поважні політичні круги в Німеччини заступали думку, що Польщі треба дати на сході відшкодуванне за польські землі на заході, які повинні остати під Німеччиною.

Та в хвилі, коли Німеччина заключала Берестейський мир з Українською Народньою Републикою, вона була на шляху не до побіди, але до розгрому в світовій війні. Тому мир з Українською Народньою Републикою був для Німеччини не актом здійснювання означеної програми міжнародньої політики, тільки пробою шукання ратунку від розгрому.

Користаючи з конфлікту між Совітською Росією й Українською Народньою Републики Німеччина мала за ціль мирним шляхом, як союзник Української Народньої Републики і її оборонець перед Совітською Росією, **по перше:** добути доступ до матеріяльних засобів України, щоб ними скріпити себе для дальшого ведення війни на західнім фронті, **по друге:** дістати в свої руки Україну як важну карту в будучій міжнародній грі за мир.

Конфлікт між Німеччиною й Українською Центральною Радою зродився з тої причини, що Рада, на думку Німеччини, ані сама не вміла завести такого внутрішнього ладу, який давав би Німеччині змогу як найповнійше використати матеріяльні засоби України, ані не хотіла дозволити Німеччині завести такий лад.

Фактична сила в сім конфлікті була на боці Німеччина і тому Українська Центральна Рада впала і її місце заняв гетьман, який на думку Німеччини давав запоруку, що Німеччина осягне свою ціль на Україні.

Одначе й за гетьмана Німеччина тільки на словах заявляла свою прихильність до української державности, а вдійсности спинювала її будову*). Чому? Бо їй залежало на тім, щоб українська державність не виросла їй понад голову, щоби в разі потреби українську державу легко було знов перемінити в російську провінцію**).

Ся німецька тенденція була якраз на руку внутрішньому ворогови Української Народньої Републики: великоземельній власности і буржуазії.

Внутрішній лад Української Народньої Републики був висловом змагань відібрати великоземельній власности і буржуазійне тільки її політичну силу, але саму підставу сеї сили: її силу економічну. Тому зрозуміла річ, що вона мусіла бути ворогом того ладу і змагати до повалення його. Є се звичайна поява тенденцій громадянської війни між революцією й реакцією.

Та в Українській Народній Републиці великоземельна власність і буржуазія була ворогом не тільки даного державного ладу, але самого істнування української держави. Московська по національній культурі, вона стояла на російськім державнім становищи і ждала слушного часу, коли можна буде повалити українську державу й відбудувати Росію в дореволюційних границях.

Сей слушний час настав, коли почався конфлікт між Німеччиною й Українською Центральною Радою. Між представниками Німеччини на Україні, яких політичні і соціяльні симпатії очевидно були на боці внутрішнього ворога Української Народньої Републики, і сим ворогом наступило порозуміннє і наслідком сього порозуміння був гетьманський переворот.

Факт, що в гетьманськім перевороті були причасні окремі українські діячі і гуртки, передовсім ґрупа „хліборобів-демократів"***), не міг змінити основної риси реакції на Україні: її ворожого відношення до самого істнування української держави. Ті українські діячі й гуртки були тільки каплею в московськім мори. Верстви, які були носителями політичної і соціяльної реакції, в своїй масі змагали до відбудування Росії і тому побіда реакції на Україні, якої висловом був гетьманський переворот, була тим самим побідою змагання до відбудування Росії.

Коротко кажучи, гетьманський переворот був:

під **правним** оглядом — державним замахом проти законної влади Української Народньої Републики, виконаним у порозумінню: і при помочи чужих держав, Німеччини й Австро-Угорщини;

під **політичним і соціяльним** оглядом—висловом побіди реакції над революцією;

під **національно-державним** оглядом — висловом побіди тенденції відбудування Росії над українською державністю.

Сей останній момент рішив про **національно-державний** характер гетьманської держави. В своїй основній тенденції Українська Держава гетьмана Скоропадського була **реставрацією російської державности на Україні.**

II.

Політичний і соціяльний характер гетьманської держави.

Про політичний і соціяльний характер гетьманської держави говорять перше всего перші акти виконування державної влади гетьманом: **„грамота до всего українського народу"** з 29. цвітня 1918 р. і приложені до неї „закони про тимчасовий державний устрій України"†).

На основі сих актів гетьман являється абсолютним головою держави, рівним у своїх правах абсолютним монархам. Різниця між Українською Державою гетьмана Скоропадського і абсолютними монархіями лежить тільки в тім, що в грамоті сказано: „в найблизчий час буде виданий закон, установляючий порядок виборів до Українського Сойму". Одначе про відношення сойму до влади гетьмана не сказано нічого. Закон про сойм не появився.

Весь державний лад Української Народньої Републики і саму її назву згадані гетьманські акти скасували. Зокрема „expressis verbis" (виразними словами) „всі розпорядки бувшого українського уряду, а такsamo тимчасового російського уряду відміняються і касуються".

З букви і духа гетьманських актів виходить, що доки гетьман не видасть нових законів, основою державного ладу гетьманської держави являють закони російської монархії.

В виконанню сих гетьманських актів пішла зміна державної машини. Урядовців, установлених Українською Центральною Радою, масово звільнено і на їх місце покликано попередніх царських урядовців*).

Нова державна машина почала реституцію політичного і соціяльного ладу, який істнував за передреволюційної Росії, в усіх областях державного життя.

З окрема щодо земельної справи треба завважити, що **карні експедиції, які мали за ціль реституцію великої земельної власности, мали в світлі сеї основної зміни державного ладу законну основу.** Навіть „найщирійший Українець" на становищи гетьманського міністра, коли-б хотів „у повній мірі відбудувати права приватної власности"**) в земельній области, мусів би був, — коли-б селяни не хотіли добровільно зректися прав, набутих на основі законів і розпорядків Української Центральної Ради, — ужити сили.

Словом, під політичним і соціяльним оглядом гетьманська держава означала поворот до передреволюційного російського державного ладу, тільки навіть без тої тіни конституціоналізму, який представляла російська Державна Дума***).

Оборонці гетьманської держави, вказуючи на те, що українська демократія ставилася ворожо до політичної й соціяльної реакції в гетьманській державі, закидують їй, що вона поборювала ґетьманську державу з матеріяльних, клясових мотивів, отже ставила матеріяльні, клясові мотиви висше національно-державних.

Оставляючи питанне національного характеру гетьманської держави покищо на боці, запитаємо, з яких мотивів велика земельна власність і буржуазія виконали замах проти Української Центральної Ради, як не в обороні своїх матеріяльних клясових імтересів?! Коли „держава понад усе", то перше всего треба осудити гетьманський переворот як замах проти Української Народньої Републики в імя політичних і соціяльних інтересів великої земельної власности і буржуазії. Або треба признати що найменше рівне право обороні своїх клясових інтересів кождій клясі і вважати повстаннє Директорії проти гетьмана що найменше так само управненим, як гетьманський замах проти Української Центральної Ради.

*) Се стверджує такий авторітетний свідок, як гетьманський міністер закордонних справ Дорошенко. Ось його свідоцтво: „Як ставилися до нас Німці, чи була в них якась стала, ясна провідна думка щодо української держави, сказати дуже важко. Я думаю, що в кермуючих кругах тодішньої німецької політики такої думки не було: вони хиталися між Росією й Україною" (I. 51). — „Як на одну з причин (неуспіху мирових переговорів між Україною й Совітською Росією) можу вказати на подвійне становище тодішнього німецького уряду, який одною рукою піддержував молоду Українську Державу, а другою хотів творити Росію" (I. 55). — „Одним з найбільш фатальних для нас по наслідкам проявів недовіря до нас з боку Німців було вперте небажання їх допустити організацію української армії" (I. 51).

**) Сі уваги про відношенне Німеччини до справи української державности подаю тому, бо є в нас політики, які представляють собі справу „дуже просто": треба було, мовляв, слухати Німців і вони були би збудували нам державу.

***) Ся група перетворилася в теперішний „Український Союз хліборобів-державників".

†) Христюк, III., стор. 4—7.

*) Дорошенко про се пише: „Масове звільнення сих людий (урядовців, установлених Українською Центральною Радою) було помилкою Гетьманського Уряду. Ще більшою помилкою було призначення на відповідальні посади людий, що в минулому виступали як активні вороги й переслідники українського національного руху". (II, 91).

**) Слова „Грамоти до всего українського народу".

***) Характер гетьманської держави треба оцінювати на основі фактів, а не заяв гетьмана і його міністрів. В світлі сих фактів заява гетьмана в розмові з кореспондентом „Berliner Tageblatt" (Христюк, III., стор. 35), що його неслушно вважають реакціонером та що його „програма й демократичні змагання сеї програми йдуть навіть далі, ніж у панів Шайдеманів і Давидів" (провідники німецької соціяльної демократії), — свідчить тільки про політичну несеріозність гетьмана.

(Дальше буде).

ВЯЧЕСЛАВ БУДЗИНОВСЬКИЙ.

БЕРИ ВСЬО, ЩО В ХАТІ!

Оповіданнє з життя запорожських збігців.

Свобідно за **Майом.**

(Докінченне)

Суддя глянув допитливо на Муртазу. Сей вийняв зза пазухи якусь грамоту і передав судді.

— Се посвідка, — сказав суддя, — продажи невільниці. Муртаза виказався документом, що дівчина його невільниця, куплена законним способом. Отже се, що ви зробили, крадіж невільниці.

— Документ фальшивий, — відповів Янакіс. — Будь ласка задержати його. Слідство викаже, що той, що йому передав дівчину, був не купець, а злодій.

— Ти кажеш, що дівчина твоя суджена і не невільниця, котру можна спродати, купити. Муртаза каже, що то його невільниця, куплена по правді. Се спір між вами обома. Але при чім тут третий? Чого в сей спір між вами двома вмішався ще якийсь приблуда з Австрії?

— Зараз скажу, як се було, — промовив Запорожець. — Але насамперед спитай Муртазу, чи правда се, що я на його зазив лічив ту дівчину і вилічив.

— Чи се правда? — спитав суддя.

Муртаза замнявся.

— Говори, чи правда?

— Се правда. Лічив і вилічив. Але се зробив на те, щоби мені вкрасти її... мою невільницю.

— Отже лічив і вилічив, — повторив Запорожець. — Тепер будь ласка, прочитай се.

Суддя взяв папір, поданий йому Братковичем і читав голосно:

„Алах великий! Як при його помочи гекім Браткович до пяти днів, рахуючи від дня вчорашнього, вилічить мою невільницю Зулею так, що не буде мовчати, але з кождим, хто має право до того, говорити; що не буде плакати, але сміятися; як не буде голодувати, як уночі буде спати, то як заплату гекім Браткович може взяти собі всьо, що в моїй хаті біля Семендрії. Колиб я йому заперечив се право, то мене нехай побе рука Алаха! Нехай рука моя скрутиться і всохне. Очи мої нехай обернуться плечима до світа, язик мій нехай на віки приросте до мого піднебіння. Муртаза".

— Чи в хаті Муртази були які багацтва, було що брати? — спитав суддя Запорожця.

— Були, було що брати.

— То чому-ж ти не скористав з його щедрости і не взяв собі заплату, але вкрав йому невільницю? То так, як би вкрав якусь иншу дуже дорогоцінну річ, примірoм пригорщу золота.

— Я невільниці не вкрав, але з його хати взяв собі, як то він сам позволив мені, одну річ.

— Як смієш говорити, що ти не вкрав невільниці?!... І що ти взяв з його хати... як се тобі вільно було зробити? Яку річ?

— Щож я міг взяти?!... Його самого не взяв, бо мусів би з чортами правуватися... Його колись чорти вхоплять... Я взяв лише одну річ, за його дозволом... Ти добре сказав, що невільниця... як усяка инша цінна річ... Цінна, але все таки річ. За його дозволом, устним і письменним, котрий у твоїх руках, я взяв з його хати біля Семендрії одну одніську річ, невільницю Зулею...

С суді всьо заніміло. Всі, не виключаючи товаришів Запорожця, дивилися то на нього, то на Муртазу. Сам Муртаза стояв, мов у землю вкопаний бовдур. Його лице споловіло, очима водив від судді до Запорожця, від Запорожця до судді.

Нараз суддя зареготався. Аж присів, вхопившися обіруч за черево. Всі, як були, бухнули голосним сміхом. Ашмат аж упав на землю й став качатися при ногах Муртази. Сей сміх отверезив надутого Турка. Вихопив зза пояса кинджал і кинувся до Сеніци. Але, ще не зробив половини дороги до неї, впав на землю. То Ашмат, котрий хоч качався по земли, не спускав Муртазу з ока, штовхнув його в коліно, вхопив за ноги й держав цупко. Янакіс відійняв кинджал, котрий вилетів із рук Муртази, і подав його судді.

— Держіть його, щоби не наробив якої біди! — крикнув суддя до своїх посіпаків.

— Тебе побила твоя необережність і твоя глупота, — промовив суддя до Муртази, коли вартові загородили йому приступ до його противників. — Як ти ще тепер думаєш, що вони повинні дівчину віддати тобі, то правуйся з ними в Білгороді, або й у Стамбулі. Знаєш, хто вони і де їх знайти. Маючи в руках твій власний письменний дозвіл, я в твою користь не можу нічого зробити. Не маю права відоймити від них дівчину, щоб її передати тобі. Також не маю права відставити їх закованих до Білгороду. Не лише мушу пустити їх, але й подбати, щоби там, де сягає моя влада, вони були безпечні перед тобою.

— Без твоєї помочи обійдуся. Є ще инші судді в царстві падишаха!

Муртаза метнувся до ріки. По хвили вітрильник ніс його долі рікою.

— Загости до мене... Ти й твої пасажири! — звернувся суддя до Гасана. — Такої справи я в своїм життю не судив, мабуть і не буду.

Хата судді була недалеко. Як лиш увійшли, служба принесла люльки з довгими цибухами і каву. Суддя велів зарізати барана. Зі свого присуду був дуже вдоволений, бо виминув прикрість, яку був би мусів зробити свому приятелеви Гасанови, ще й сам при тім забавився. Наймилійше для нього було те, що ведучи гості до себе, ішов з Янакісом. Коли раз Янакіс сильнійше притулився був до нього, почув, що нараз в його кишеню впало щось важке. Здогадувався, що се нагорода за безсторонний, справедливий присуд. На дарунок не дивився, начеб не замітив тягару в кишени. Вийняв аж коли був дома, без свідків.

— Алах великий, справедливий! Карає грішників, обдаровує праведників. Ціле життє служби у падишаха не дасть мені половини того. Гаманець повний золота!

Коли з барана лишилися тільки кости, суддя спитав, що товариство буде тепер діяти?

— Я тут уже непотрібний, — промовив Браткович. — Сідаю на коня і з Ашматом їду назад на Семендрію і Болгород до Австрії.

— Мене й дівчину Гасан повезе далі, — сказав Янакіс. — Для дівчини така далека дорога вигіднійша й безпечнійша водою.

— Що вигіднійша, — відповів суддя, — твоя правда. Але чи безпечнійша, сумніваюся. Я гадаю, що вона дуже небезпечна. Хиба, що поплывеш горі рікою.

— Мені дорога до моря...

— Не доплинеш! По дорозі дожидає тебе Муртаза. Чи ти не чув, що він сказав, відходячи від нас?... Казав, що дасть собі раду, що є ще инші судді... Се, що тут було, повториться яку милю, дві милі далі. Лише там буде инший суддя і Муртаза знає, ким і чим ви його тут подужали. Вигадає щось на обезпеченнє тої необережної і дурної грамоти своєї. Ти нині мав щастє. Вдруге не пробуй, бо щастє готово обернутися. Моя рада така, щоби ти лишився тут і найблизшим кораблем, що піде вгору, пустився до Білгороду. Відти возом повезеш дівчину до її батьків у Чорногорі. Муртаза, як хоче, може перетрушувати ґалеру Гасана... Про вовка помовка, а вовк уже тут... Здолу прийшла якась ґалера... Станула при нашім березі, начеб знала, що вона тобі потрібна.

— То мабуть ґалера мого приятеля Урхана, — промовив Гасан, — що до Білгороду возить каву, перець, цинамон тощо. Ходім до нього.

Всі вийшли з хати і пустилися до Дунаю. В половині дороги зійшлися з Урханом, що йшов їм назустріч.

— Я знав, що ти тут, — промовив Урхан, відтягаючи Гасана наб ік. — Маю тобі щось сказати... Коли я плив попри Болетін, задержав мене тамошний суддя. З ним був Муртаза, котрий дав мені добрий бакшиш. Оба просили мене, щоб я, як зустрінуся з твоєю ґалерою, сказав тобі, що вітрильник у Болетині цілком не задержувався, але поплив долі. Мені бачиться, що Муртаза має щось проти тебе, та що суддя куплений.

Гасан розказав приятелеви в чім діло.

— Погано! — замітив Урхан. — хоч би твої пасажири лишилися тут, то тобі се небагато поможе. Будеш покутувати за чужі гріхи.

— Що ти везеш?

— Як звичайно, каву й корінне до Білгороду. Там маю товар передати купцям з Австрії.

— Я везу всяке залізо в противну сторону... Може би ми переладували... ти свій товар на мою ґалеру, я мій на твою?... Ти доставиш моїм купцям мій товар, а я твоїм твій...

— Не зла думка.

До вечера робота була скінчена. Товар Урхана опинився на ґалері Гасана, товар Гасана на ґалері Урхана. Вночи обі ґалери завернули. Урхан поплив долі Дунаєм. Гасан зі своїми пасажирами на Білгород. В Білгороді розпрощалися. Браткович пробрався на той бік Дунаю. Янакіс із Сеніцою пристали до купецької валки, що везла товар до Цетині.

В Болетині Урхан сказав Муртазі, що ґалера Гасана все ще стоїть під Бруіцою, що їй латають бік, та що завтра або позавтра попливе далі.

Муртаза ждав і, очевидно, не діждався.

В КОЖДІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ХАТІ ПОВИННА НАХОДИТИСЬ ЧАСОПИСЬ „СВОБОДА".

ІНВАЛІД.

У вечірню годину самітній краєвид наповняє нашу душу смутком, жахом. Це наче смуток дитини, що потайки втікла з хати і все дальше тікає з дороги на дорогу, з поля на поле. Все дальше й дальше! Вкінці дитина свідома цього, що вона самітна, заблудила! Таке почування опановує нашу душу, коли самітні мандруємо, коли в вечірному сумраці все прибирає сіру краску, коли горі над шпилями гір видніє ще блідо-золота смуга, а над нею виринають зірки одна за одною.

Лише одно манітне кумкання жаб, далекий гавкіт собак перериває поважну, святочну тишину піль. Сумна, тиха година.

В таку годину, доки ще на небосклоні світить слабий проблеск світла сидять мешканці села перед хатами. Діти пальчиками вказують світла, що одно за одним появляються у віконцях хат. Питаються батьків, як котра зірка називається. Вони радіб знати чи і там високо живуть люде? Молоді дівчата поглядають на далекі гори. Та думками вони не там. Самотина, поважна тишина і на них смутком налягає. Посеред своїх людий вони наче самітні. Відчувають що немає їх щастя. Думками вони у місті, Там їх любі!

В таку то пору, з початком місяця має при самітні стежині, що веться горбком, біля капличкі розмовляють півголосом дівчина і жовнір. Вона сидить на великому камені, ліктями оперла бороду. Він стояв проти неї оперщись о мур. На землі перед ним лежала його тормістра й клуночок, на рамени військовий плащ. Перед іконою Богоматері блимало світло. Жовнір був без кріса, видно, що був на урльопі.

Довкруги ні живої душі. Глибока тишина. Подеколи лише чутно було в далечі голоси зі села. Там мужики гнали волів до стайні, складали знаряддя й голосно перекликалися між собою.

Нараз жовнір поступився кроком вперед, узяв дівчину за руку й мовив:

— Пізно вже, Олесю. Треба мені йти. Бачиш завтра вчасним ранком мушу бути у місті. А дорога ще далека.

Він замовк і поглядав на неї. Дівчина поклала руки йому на рамена, похилила голову й залилася сьозами.

— Не сумуй, Олесю! Війна не така страшна. Не всі на війні гинуть, не кожня куля трапляє. Я вернуся.

— Вернешся? — спитала дівчина й підвела голову й знову похилила. — Хто знає?!

Хвилину стояли мовчки. Вкінці знову озвався він: Тож до побачення, Олесю! — Узяв її за голову, поцілував у чоло, зігнувся підняв торністру, закинув на плече, зійняв спряжки, узяв і клуночок. Простягнув руку дівчині. Вона, що так довго запаску держала перед лицем наче приголомшена, нараз зірвалася:

— Памятай, пиши мені! — викликнула — пиши щодня — додала ще наче хотіла відложити хвилину розлуки.

— Писатиму, та що дни може тяжко буде?

— Чому ні?

А як весь день будемо у поході?

— Так, це правда. Але як буде яка битва, заразже мусиш мені написати, щоби я знала, що ти живий.

Не найшов слів відповіди. Лише обняв її ще оден раз поцілував і пішов.

— Ах, чуєш! — кликала дівчина й ломила руки. Побігла ще кілька кроків за ним. — Чекай, ще маю тобі щось сказати ..." Але він не відвертався. Тоді дівчина закрила лице долонями, кинулася перед образом Богоматери й плакала наче мала дитина.

Жовнір ішйшов скоро. Як прийшов на перехресну дорогу щераз оглянувся й поглянув на самітню дівчину, що клячала у стіп каплиці. Рукою поздоровив іще її й завернув у бік дорогою, що йшла у діл до міста.

На другий день був він уже в свойому полкові. Майже щодня писав листи у рідне село. І частенько діставав відсіля відповіди від батьків, рідні або нареченої. Але всі листи були писані рукою милої, бо ніхто инший не знав так добре писати.

24-го червня він був у битві. Від того дня минуло дві неділі. До дому не прийшла від нього ні одно словечко. Всі занепокоїлися засумували.

Аж нарешті одного дня прийшов лист! Слава Богу! Щоза радість! Дріжучою рукою отворила його... ах! це не його письмо! Та перший жах пройшов після прочитання листа. Він лише зовсім легко ранений у праву руку. За кілька днів буде зовсім здоровий. Він уже й тепер устав би був із постелі, та з упливу крови запав у горячку. Хай вона не журиться; він щоправда сам не може писати, бо чує іще біль у пальцях. Та про це нікода й згадувати. Тиждень пізніще прийшов лист писаний вже таки його власною рукою. Всі заспокоїлися. Дякували Богу, що остеріг його перед більшим нещастєм.

Нещасні! Правда, богато причин мали вони бути вдячними, що все таки скінчилося. Але вони не дізналися правди. На сто кроків від неприятеля поцілила куля нещасливого хлопця, розтріскала кість. Його відвезли у шпиталь. Там мусіли відтяти йому ногу по саме коліно.

Щось за сорок днів дали хлопцеві деревяну ногу, вільний білет залізницею й відпустили зі шпиталю: „Іди, хлопче у рідне село, ти сповнив свій обовязок".

Перед відіздом написав іще листа до матері коли й котру годину верне до дому. Хотів іще таки признатися, яке нещасте стрінуло його — та не стало йому на те відваги. Кілька разів писав і все дер зачатий лист. Боявся, що мати не винесе страшної вістки.

Але як відіслав листа, боліло його тепер іще більше, що не написав правди. Цеж напевно всіх іще гірше вразить і засмуче, коли нечайно побачуть його калікою. Може й краще було би, як би так відразу визнав був відважно всю правду!

Та вже пропало!

Вечером приїхав до міста, відси вже недалеко до рідного села. Переночував у місті. Раненько трапився йому віз мельника, що їхав тою самою дорогою. Мельник узяв його на віз. Поклав біля себе милицю, уложився на мішку із муки. Мельник затяв коні. Поїхали.

Їхали долиною кілька миль. Опісля під гору. За той час нещасний жовнір, що цілу ніч і ока не приликнув, змучений неспокійшими думками,—здрімався. Бо і дорога була одноманітна й далека. Але як сильніще світло впало на його очі, побачив, що віз виїхав з поміж тінистих дерев і вони їхали під гору, — пізнав рідну околицю. І знову примкнув очі наче з переляку. Відвернув голову, закрив лице долонями. Серце билося живо, кров вдарила до голови. Він наче ошоломлений.

Довго лежав так. Вкінці з трудом підвівся, підпираючися руками сів на мішках. Простягнув голову, та лише помалу зважився возплющити очі. Насамперед глянув на коней, опісля в ліво, в право — потім перед себе. Ах! ось перед ним видніють хати рідного села! Що правда, ще далеко, наче невиразна сіра маса серед дерев. Та йому здавалося, що вже зовсім близько. Зараз вийдуть батько й ненька, приятелі ти спутисвмуть до воза, а він мусітиме встати! Господи Боже! Якжеж йому встати?! На цю думку здалося йому, що всіх близьких йому бачить як нетерпеливо-врадувано ждуть біля дверей, здавалося йому, що чує їх голос. На цю думку так стиснулося серце в нього що хотів би був, щоби хати, за якими досі слідив таким тужним оком, — щоби були якнайдалше ще!

Вид рідного села так заболів його, що хотів відвернутися. Підвів помало окалічілу ногу, обернувся. Та довгоне міг так видержати. Все кортіло його поглянути. І відвернувся знову. Зір його паде ліво біч, правобіч улиці, ось старий, густолистастий дуб, під дубом лавка, — дошка покладена на двох великих каменях.

Веселі спомини відживають у нього. Так, так, тут проводив він з милою радісні хвилі. Сиділи тут на лавці, розмовляли.... Затоплений у споминах, забув який він тепер нещасливий, забув про перебуті воєнні труди, про рану. Думка, що вже небаром побачить милу наповнила його серце щастям. Серед таких радісних думок підвівся не підпираючися не руками. Подразнені нерви раненої ноги заболіли його до самих найніжніщих кінчин. З таким болем вернув від гарних уявлениїх образів до сумної дійсности. Впав на мішки й застогнав плачучи: „Ах! вона не схоче й глянути на мене!"

Мельник, що йшов пішко біля воза, обернувся й спитав: „Що тобі? Ти нездоров?" — „Ні, ніщо". відповів жовнір. І сидів довго з замкненими очима. І добре, бо як би розглядався перед очима пересувалися би йому все нові образи щасливого минулого.

Тимчасом дома вижидали вже його рідня, приятелі й сусіди.. Вони дізналися, що саме тепер повинен би він вернути до села.

Ще раннім ранком старенькі батько й мати готовилися на стрічу дорогого сина. Повідчиняли вікна й двері й будили сплячих: „Вставайте! вставайте мерщій!" Діти, побуджені так зпечевля порозтвирали перелякано уста й очі. Та як розбурхалися, прийшли до себе, зараз пригадали собі що то сьогодні за день. Всі взялися робити порядки, при цьому одно до одного осміхалися радісно. Небаром прибігла й задихана наречена з двома товаришками, зодіта по святочному. І вона взялася помагати, бо була вже тут як своя. Позамітала до найменшої порошинки, образи сволоки й одвірки прибрала полевими цвітами й зеленю.

Як добре розвиднілося, як сонце опромінило хатину ясним промінням, вже й подвіря було чистенько позамітане. Надармо шукали би ви на ньому й стебелинки.

Якжеж не привитати гідно жовніра, що вертає з війни? Так ніра, що вертає з війни? Так говорила старенька мати до сусідок і при цьому показувала з вдоволенням який порядок у сюди доробила її будуча невістка. Опісля кликала Олесю, вела її до зеркала й говорила весело:

— Дитинко ти геть збурила собі волосся. Всюди звисає має, а ти бігаєш як недобра дитина й розбухала собі волосся.

Дівчина сідала, а мати ставала позад неї, розпускала коси, чесала волосся й знову заплітала. Потім поцілювала дівчину й говорила:

— Тепер ходи!

Дівчина відійшла аж до дверей. Тут легесенько підняла одну ногу, підперлася пятою другої окрутилася двічі кругом себе цікаво приглядаючися фиґлюючи спідниці й присіла. На подвірю бігають усі туди й сюди, весело розмовляють. Брат нареченої, перебігаючи вщепвув сестру у рамя. Хотів злорадно щоби вона скрикнула. А бо заходив тихцем і згинав їй оба лікті до купи. Колиж вона погрожувала йому, що вдарить його за те (чого ніколи не було)! це бавило його дуже. Її товаришки тиснулися також до неї, шептали їй щось на вухо, після чого все вибухали сміхом і розбігалися мерщій.

Часом старий батько підіймався із приспи й говорив поважним, понурим голосом: „Він не прийде".

— Що, чому? Відкіля знаєте? — питали всі.

— От, так щось мені здається.

— Ні, тату, ви жартуєте. Петро все додержує слова. — Опісля наречена зверталася до матері, що стояла трохи подальше на горбку й питалася її:

— А що, мамо, не видно його?

— Ні, не видно. Лише якийсь віз гень, гень одалеки.

Тимчасом віз усе наближався. В серці жовніра будилися дивні почування; одні одних поборювали. Йому здавалося, що він неживий, що запав у вічний сон. А рідна хатина виглядала все виразнійше з поміж зелених дерев, Він наближався до цієї хати, наче до зовсім чужої, серце в нього наче завмерло. Така вже людська природа. Чоловік вкінці зносить це холодно рівнодушно, наче в отупінню, що спочатку — здавалося — не в силі перенести. І ось нещасний каліка сидів на возі, несвідомий нітрохи цього, якого жалю завдасть своїм близьким, То слухав одно манітного скрипоту коліс, то вдаряв польцями об полудрабок воза, то розпинав і знову запинав ремінці на деревяній нозі. А в кінчині відрізаної ноги від довшого часу відчував болі, хоча нога старанно була перевязана. Тому теж зовсім несвідомо розіпнив зовсім ремені відложив нещасливу деревляну на бік. Натиск зменшився, тож устами й болі в окалічілій нозі.

Віз котився все близше й близше. Нараз поблід, заломив судорожно руки. Це віз переїздив саме попри капличку. Як побачив образ Пресвятої вернуло в думках йому так недавно пережите прощання з Олесею:

— Олесю! Олесю! — простогнав він дріжучими устами й скрив лице в долонях.

Та ось об його вуха відбився радісний скрик. Задріжав. Мерщій підвів голову, оглянувся схопив деревляну ногу, припасував окалічілу ногу й хотів позапинати ремениці. Пальці дріжали, не міг... Ах Господи! годі!... А тимчасом усі збігаються до воза з простягненими раменами! Ах! І нещасливий не знав тепер нiщо иншого зробити, як розтирати обома руками задеревілу ногу. Вониж усі тиснуться, а старенька мати попереду. Лагідно осміхнена простягає ненька рамена і бачить — сина каліку. Скрикаю з болю, обнімає його серед голосіння. Инші перелякані закривають очі долонями.

Хвилиночка і жовнір стоїть біля воза, ремінці позапинані до ноги як слід — сам він не знає як і коли.

У сумному поході наблизилися всі до хати. Він перший увійшов до середини. В нього відняли кулі й підпровадили до лавки, щоби відпочав. Нещасливий опер рамена на столі, схилив голову. Чиясь дріжуча рука доторкнулася його голови. Поглянув це його мати. Скрив голову на груди матері. В хаті царила тишина. Ніхто й плакати не зважився.

Нараз таки розніссє у хаті чийсь плач. Інвалід підвівся. — „Це ти!" — викликнув він. І його очі зайшли сльозою. Отворив рамена. Його мила впала йому на груди. Мати знала, що слід тепер зробити. Всім присутнім дала знак і тихесенько вийшла зникши із хати.

Коли дівчина побачила що в хаті нема нікого, присунула столець до нещасного інваліда. Сіла біля нього й почала говорити тихим голосом, усе поглядаючи на двері.

— Слухай мене, Петре, і вір мені. Я щиру правду говорю тобі: тепер іще більше люблю тебе, тепер іще раднійше вийду за тебе... Хай умру зараз тут, коли неправду говорю. А колиб ти не хотів, то благатиму на вколішки тебе: не кидай мене! Бо я люблю тебе, не в силі жити без тебе. Це щира правда. А як ти не вернув би був із війни, чи думаєш, що я колинебудь вийшлаб була за иншого?

Вклякла перед ним. Та він здержуючи на силу плач міг лише одно слово вимовити.

— Дякує.

А вона говорила дальше: Ми все будемо разом, я ніколи не оставлю тебе самого. Працювати лише біля хати, а не в полі. Але Петре, ти плачеш? Не плач!

— А я?

— А ти? Що ти? хори, Петре, що хотів ти спитати?

— Але я? Як мені працювати у полі за плугом, чи й в огороді?

— Не говори, Петре цього. Абож то я не можу працювати за тебе? Я і шиттєм можу заробляти. А ти розповідатимеш мені, які міста й села бачив ти там далеко, все, що ти пережив на війні.

Так розмовляла з ним руку поклавши на рамена йому. Говорила так природно і щиро, що при ній забував своє горе.

В цій хвилі з надвору почули гамір і кроки богатьох людий.

— Де він? де він? — чути було голоси з надвору.

Це прийшли товариші, парітки відвідати нещасного каліку.

— Не журися, — розраджували вони його. — Така наша доля, така заплата жовніреви за сповнений обовязок.

Бо й що було діяти. Дякувати треба було Богові, що й так вернувся до своїх рідних. А всі любили його.

Й інвалід звернувся до матері, обняв її за шию, а другою оперся о рамя нареченої й сказав лагідно:

— Мамо, чи повіриш мені?... я щасливий!

Похилив голову на її груди. В очах присутніх заблисли сльози.

(За Ед. де Амічісом.)

ПОЗІР! СПРІНҐ ВАЛЕЙ І ОКОЛИЦЯ.

Пораз перший Спрінґ Вальська Громада скликує

МАСОВЕ ВІЧЕ

НА ДЕНЬ 23-го ЧЕРВНЯ 1923

в справі Рідного Краю.

Отож дорогі Родимці, користайте з небувалої нагоди і приходіть громадно і запрошуйте других а почуєте наочного свідка з подій в старім краю, котрий бачив і тортури, як ляхи знущаються над нашим бідним народом. Віче відбудеться в Укр. Нар. Домі на Твін Евню о годині 7. вечером.

КОМІТЕТ ВІЧА.

В КОЖДІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ХАТІ ПОВИННА НАХОДИТИСЬ ЧАСОПИСЬ „СВОБОДА".